

© *Perspectief april 2010*

Evaluatierapport
Theaterwerkplaats TIURI
Breda
Maart 2010

WERKEN AAN INCLUSIE

Kenniscentrum voor inclusie en Zeggenschap

Stichting Perspectief

Maliebaan 71 M
Postbus 85273
3508 AG Utrecht

Regiokantoor Rotterdam
Marshallweg 45
3068 JN Rotterdam

ING-bank 68.03.45.299
KvK Utrecht 30159667
BTW NL8083.17.039.B01

Tel. (030) 236 30 00
Fax (030) 236 30 09

Tel. (010) 407 47 47
Fax (010) 407 47 40

info@perspectief.org
www.perspectief.org

Algemene informatie

Datum evaluatie	:	16, 17 en 18 maart
Leden evaluatieteam	:	Gerard van Kooten Dini Goldschmidt Corry Aarnoutse
Deelnemers aan de evaluatie	:	<ul style="list-style-type: none">➤ 8 spelers middels interview; andere spelers informeel➤ 5 ouders/familieleden van de spelers➤ de regisseur➤ de projectleider R'daal/docent drama➤ de medewerker zorg en vrije tijd Tiuri➤ de medewerker zorg (Roosendaal)➤ de stagiaire opleiding dans en theater➤ de artistiek/zakelijk leider van Tiuri➤ een docent ZML school➤ een docent VMBO➤ een manager zorginstelling Amarant➤ de coördinator Podium Bloos➤ 3 woonbegeleiders (van enkele spelers)➤ een medewerker Centrum voor de Kunsten➤ een stafid Kabinet Burgemeester van Breda➤ de consulent Kunstfactor➤ de eigenaar djembe-groep /medegebruiker pand➤ de voorzitter van het bestuur (oud-voorzitter. ATOB)➤ de penningmeester van het bestuur (oud-directielid Amarant)➤ de secretaris van het bestuur (directiesecr. MEE)
Naam van de dienstverlening	:	Theaterwerkplaats Tiuri
Soort dienstverlening	:	Theaterwerkplaats voor mensen met een beperking
Adres	:	Speelhuyslaan 153, 4815 CD Breda
Postadres	:	Postbus 9708, 4801 LV Breda
Telefoonnummer	:	076-5729222
Contactpersoon	:	Theo Frentrop (artistiek en zakelijk leider)
GSM nummer	:	06-52593117

- E-mail adres : info@theatertiuri.nl
- Personeelsstructuur : Artistiek/zakelijk leider; medewerkers zorg en vrije tijd; regisseur/dramadocent; medewerkers administratie en secretariaat; stagiaires theater en zorg
- Aantal mensen dat gebruikmaakt van de dienstverlening : 30 mensen als werk/dagbesteding, in leeftijd variërend van 17 tot 76 jaar; daarnaast vele anderen in vrijetijdsgroep en zomerweken
- Geraadpleegde documentatie :
- *Website Tiuri*
 - *Promotiemateriaal*
 - *Nieuwsbrieven Tiuri*
 - *Activiteitenplan 2010*
 - *Jaarverslag 2008*
 - *Projectplan 2009-2012*
 - *Meerjarenbeleidplan 2010-2012 (conceptversie, onder embargo)*
 - *Toespraak burgemeester bij de opening Theaterfestival Ongekend Talent*
 - *NSGK aanvraag*

P10NSGK.01

Inleiding

Dit rapport¹ is het resultaat van de evaluatie door Perspectief van Theaterwerkplaats Tiuri in Breda. Theaterwerkplaats Tiuri wil een bijdrage leveren aan een volwaardig burgerschap en integratie voor mensen met een (verstandelijke) beperking en biedt hen de mogelijkheid hun (verborgen) talenten uit te spelen en vanuit hun eigenheid voor het voetlicht te brengen. Daarbij zoekt Tiuri steeds de verbinding met andere theatermakers en de samenleving. Voor meer informatie: zie bijlage 1.

In evaluaties gaat Perspectief na in hoeverre ondersteuning aansluit op de behoeften en wensen van mensen en hoe dienstverlenende organisaties hieraan inhoud geven.

In dit rapport beschrijven we de bevindingen, alsook de kansen voor verdere ontwikkeling en aandachtspunten voor de toekomst zoals die in de gesprekken naar voren zijn gekomen.

Het rapport begint met een algemeen beeld, gevolgd door een uitwerking in vier hoofdstukken, aan de hand van de volgende kwaliteitsstandaarden: Zeggenschap; Inclusie; Respect en veiligheid en Persoonlijke Ondersteuning.

De standaarden komen overeen met de uitgangspunten die ook terug te vinden zijn in de visie en het beleid van NSGK en Theaterwerkplaats Tiuri.

Een korte beschrijving van de visie en uitgangspunten van Perspectief staat in bijlage 2 bij dit rapport.

Algemeen beeld

We beginnen dit rapport graag met een bedankje voor de gastvrijheid, als evaluatieteam hebben we ons meer dan welkom gevoeld. Fijn dat zoveel mensen (er kwam geen eind aan, zo leek het wel) ons iets wilden vertellen over hun ervaringen en ideeën. We willen dan ook graag onze waardering uitspreken voor ieders bereidheid om mee te werken en voor de openheid in de gesprekken.

Het was een bijzondere ervaring voor ons, zoveel enthousiasme te ontmoeten en zoveel bevolgen mensen. De mensen in de Theaterwerkplaats: de spelers, de medewerkers, het bestuur, familieleden maar ook mensen van scholen, de gemeente en andere culturele organisaties in Breda en daarbuiten. We hebben veel goede en mooie dingen gehoord, de rode draad in alle gesprekken is dat iedereen blij is met Tiuri.

Duidelijk is dat er veel is bereikt en opgebouwd in de afgelopen jaren. De drempel mag laag zijn (ieder met belangstelling voor het theater is welkom), theater maken bij Tiuri is een serieuze aangelegenheid. Er is veel gerealiseerd: een flink aantal voorstellingen; workshops voor belangstellenden; de vrijetijdsgroep; zomercursussen; workshops op of in samenwerking met VSO en VMBO-scholen; trainingssfimpjes voor een zorgstichting en het theaterfestival Ongekend Talent. Professionele docenten en regisseurs zijn beschikbaar voor het leren en uitoefenen van het theatervak.

De betekenis voor de spelers is groot. In veel gesprekken komt naar voren dat mensen zich binnen Tiuri hebben kunnen ontwikkelen en gegroeid zijn. Niet alleen vakmatig, maar ook of juist als persoon: mensen hebben meer zelfvertrouwen en zelfbewustzijn gekregen; kunnen makkelijker voor zichzelf opkomen of hebben nieuwe handvatten in het communiceren met

¹ Om de rapportage leesbaar te houden is er voor gekozen om de mannelijke verwijzingsvorm, bijvoorbeeld medewerker, te gebruiken. Hiermee worden zowel mannen als vrouwen bedoeld.

anderen. Zeker zo belangrijk is de kans die Tiuri biedt om midden in de samenleving te staan en bij te dragen aan een mooie avond voor publiek of een dramales voor studenten en scholieren.

Er is veel waardering voor de producties van Tiuri, zowel in artistiek als in emancipatoir opzicht. In de relatief korte tijd van haar bestaan heeft Tiuri een groot netwerk opgebouwd binnen Breda (en daarbuiten) met culturele organisaties, de gemeente, scholen enzovoorts. De Theaterwerkplaats heeft een zeer betrokken bestuur, met leden die affiniteit en ervaring hebben in de zorg, de culturele wereld en het bedrijfsleven.

Deze wijde blik, naar buiten c.q. de samenleving gericht, is een grote kracht. Het blijkt niet altijd eenvoudig om bij projecten en dienstverlening aan mensen met een beperking, ontstaan vanuit de zorg en gefinancierd uit zorggelden, de samenwerking te verbreden en aansluiting te vinden in het reguliere circuit.

Het is in onze ogen de verdienste van de initiatiefnemers van Tiuri, dat er in dit opzicht al zo veel tot stand is gekomen.

In de visie en doelstellingen van Tiuri neemt ontwikkeling een belangrijke plaats in: *“Het is van ongekend belang om jezelf te blijven ontplooien, om te blijven leren of zoals we zeggen ‘bij de tijd te blijven’.”* Tiuri wordt ook wel omschreven als een *‘permanente ontwikkelplaats’*. Het belang van blijven ontwikkelen *‘binnen een breed maatschappelijk kader’* komt meermalen terug.

In het verlengde van deze uitgangspunten benoemen we hier enkele aandachtspunten, die in de ontwikkeling van Tiuri van belang zijn, zowel ten aanzien van het aanbod en de ondersteuning van de spelers als voor de borging van de organisatie als zodanig. In de komende hoofdstukjes is uitgebreider beschreven waarom deze aandachtspunten van belang zijn:

➤ **Verdere persoonlijke ontwikkeling spelers:**

Hierin zijn verschillende dimensies te onderscheiden: hoe kun je je als acteur op een andere manier en daarmee ook verder ontwikkelen in je vak? En welke mogelijkheden zijn er om de scholing als theatermaker in brede zin (decor/rekwisieten/kleding/geluid en licht) uit te breiden en te professionaliseren?

Een ander belangrijk aspect is de persoonlijke loopbaanontwikkeling: hoe kan Tiuri individuele spelers ondersteunen in hun ideeën over en het vormgeven van een toekomstige carrière? En op welke manier kan daarbij worden samengewerkt met mensen uit het persoonlijk netwerk en de eventuele persoonlijk begeleider?

➤ **Uitbreiding samenwerking in het culturele circuit**

Om als aankomend acteur verder te komen en een plekje te verwerven in de theaterwereld en/of als volwaardig theatergezelschap erkend te worden, blijft samenwerking met andere culturele partners van belang. Uit de evaluatie blijkt dat deze lijn breed gedragen wordt, in de gesprekken zijn ideeën uitgewisseld en soms concrete suggesties gedaan om deze samenwerking uit te breiden of te verstevigen.

➤ **Beeldvorming:**

Een belangrijk aandachtspunt, als toetsingskader voor beleid, is de vraag hoe Tiuri zich verder kan en wil profileren. In het meerjarenbeleidplan staat als doel beschreven dat door de voorstellingen *het beeld van het publiek over ‘de beperking’ genuanceerd kan worden*. Het brengt de volgende vragen met zich mee:

“Word je als Theaterwerkplaats gewaardeerd vanwege de artistieke kwaliteit van de voorstellingen of wordt je gewaardeerd als gezelschap van mensen met een beperking”? “Word je gewaardeerd als goed acteur of als iemand met een beperking die toneel speelt?”

➤ **Borging**

Tijdens de evaluatie is soms zorg uitgesproken over de kwetsbare punten in de organisatie. De financiering is een voortdurend aandachtspunt en vraagt veel tijd en energie van zowel bestuur als artistiek/zakelijk leider. Veel van wat is bereikt, kennis, ervaring en ideeën, zit in de hoofden van enkele mensen.

En hoe om te gaan met de groei van zowel het gezelschap in Breda als de gehele organisatie Tiuri? Is de huidige organisatiestructuur toereikend, in menskracht en organisatie? Hoe houdt Tiuri het innovatieve vast?

Het is goed om hier te benoemen dat deze aandachtspunten niet helemaal nieuw zijn: in meer of mindere mate zijn ze al onderdeel zijn van bestaand beleid. Tegelijkertijd zijn het de thema's die in deze fase van aanzienlijk belang zijn, zo blijkt uit de gesprekken. Het zijn de voorwaarden om de doelstellingen van Tiuri, waarbij volwaardig burgerschap, integratie en ontwikkeling een belangrijke plaats innemen, te realiseren en te borgen.

De betrokkenheid, het enthousiasme en het meedenken van de mensen die wij tijdens de evaluatie hebben gesproken maken duidelijk dat Tiuri een groot draagvlak heeft en dat er veel mensen zijn die hun steentje bij willen dragen aan de verdere ontwikkeling van Tiuri. Dat geeft vertrouwen voor een mooie toekomst van theater werkplaats Tiuri!

Zeggenschap

- Standaard:** *Mensen hebben zeggenschap over hun eigen leven. Ieder kan zich ontwikkelen in een richting die hij wil en door middel van zijn keuzes, voorkeuren en leefstijl uitdrukking geven aan een eigen identiteit. Zeggenschap is uitgangspunt van het beleid.*
- Uitkomst/effect:** *·Mensen kunnen op alle levensterreinen bepalen hoe ze hun leven inrichten. Mensen doen een veelheid van ervaringen op en bereiken hun persoonlijke doelstellingen.*
- Ontwikkelingen nodig in de samenleving:**
Ieder kan een beroep doen op belangenbehartigers die hem ondersteunen voor zichzelf op te komen en zijn belangen te behartigen.

Bevindingen

Voor alle spelers was het een bewuste keuze om bij Tiuri aan de slag te gaan. We hebben jongeren ontmoet die zo van school af naar Tiuri zijn gekomen en er zijn mensen die op latere leeftijd, soms via de zaterdagworkshops, voor het theatervak hebben gekozen. De een combineert het met ander werk of bezigheden elders; de ander komt vijf dagen in de week naar de Theaterwerkplaats. Tiuri staat open voor ieder die geïnteresseerd is in het theatervak. Acteertalent is niet noodzakelijk voor toelating, motivatie telt wel zwaar. Uitgangspunt is dat ieder zijn kwaliteiten heeft en in kan zetten: is het niet als acteur, dan wellicht voor aanverwante zaken als decors en kleding.

Spelers en andere medewerkers nemen een belangrijke plaats in bij het reilen en zeilen van de werkplaats en de producties. Er is het wekelijks Artistiek Overleg (AO), waar vooral organisatorische punten op de agenda staan, en spelers hebben een doorslaggevende stem bij de keuze voor bijvoorbeeld een nieuwe regisseur. De nieuwe productie, waar nu aan gewerkt wordt, komt al repeterend tot stand, zonder vooropgezet script: de spelers ontwikkelen samen met de regisseur zelf de voorstelling.

Tiuri is een plaats waar mensen zich in veel opzichten kunnen ontwikkelen. Educatie is een uitdrukkelijke pijler, naast zorg en cultuur. Het programma is veelzijdig: acteren, communicatie, dansen en bijvoorbeeld yoga maken er deel van uit. Daarnaast zijn er de uitvoeringen, de instructiefilmpjes die gemaakt worden voor een zorginstelling en de workshops in het speciaal onderwijs of samen met VMBO-leerlingen.

Als we iets vaak hebben gehoord tijdens deze evaluatie is het wel hoe mensen, zowel spelers als begeleiders en docenten, geleerd hebben en gegroeid zijn!

Dat geldt voor het beroep (als acteur) en als persoon. Het is als het ware eigen aan het vak, je moet met jezelf aan het werk en je komt jezelf ook vaak tegen. Van spelers zelf, van ouders, van woonbegeleiders of een oud-onderwijzer horen we over het groter zelfbewustzijn en zelfvertrouwen, de toegenomen mondigheid, het beter en of makkelijker omgaan met emoties en opkomen voor jezelf dankzij het werken bij Tiuri. Vaardigheden die bij de repetities worden geleerd, komen daarbuiten ook van pas en helpen om makkelijker te communiceren en in het leven te staan. Wat voor spelers geldt, geldt ook voor docenten en regisseurs: het werken met acteurs met een verstandelijke beperking vraagt een andere overdrachtsstijl en doet een beroep op creativiteit.

Aanbevelingen en aanknopingspunten

In het verlengde van al het goede wat bereikt is, benoemen we enkele aandachtspunten die in de evaluatie naar voren zijn gekomen.

Uitbreiden van vakmanschap op het brede gebied van theater maken

Binnen het programma ligt een groot accent op de voorstellingen en het acteren, mede door de beschikbaarheid van professionele docenten op het gebied van regie en dans. De mogelijkheden om je te bekwamen in andere theaterberoepen: decor, techniek (licht en geluid) kostuums, kunnen in onze ogen verder ontwikkeld worden. Uit de gesprekken blijkt dat deze varianten van het theatervak nu vooral gekoppeld zijn aan een voorstelling en beperkt tot kostuums en rekwisieten. In het verlengde van de doelstelling van Tiuri is het belangrijk na te gaan hoe ook de mogelijkheden voor scholing tot theatermaker in brede zin vergroot of geprofessionaliseerd kunnen worden.

Kansen voor breder ontwikkelen van vakmanschap als acteur

Vaak is benoemd dat er, naast het zelf leren acteren bij Tiuri, kansen liggen voor verbreding en verdieping in de wereld van theater. Denk aan leren door te zien bij anderen door het bezoeken van voorstellingen en festivals; een rondleiding in de schouwburg; een voor- of nagesprek met regisseur of acteur; stages bij andere gezelschappen enz.

Zeggenschap binnen de organisatie

Aan het wekelijks Artistiek Overleg neemt iedereen deel die aanwezig is. Het is aan te bevelen een vorm van mondelinge of schriftelijk verslaglegging in te voeren, zodat ook mensen die afwezig waren mee kunnen denken over hetgeen besproken is.

Inclusie

Standaard: *Mensen zijn gewaardeerde burgers. Zij zijn verbonden met anderen, zoals familie, vrienden, kennissen, collega's. Zij maken deel uit van en dragen op unieke wijze bij aan de samenleving inclusieve samenleving).*

Uitkomst/effect: *Mensen hebben waardevolle persoonlijke en sociale netwerken in de samenleving zij maken gebruik van voorzieningen die voor iedereen bedoeld zijn.*

Ontwikkelingen nodig in de samenleving:

De samenleving verwelkomt mensen ongeacht hun beperking. Mensen, organisaties, bedrijven, verenigingen, overheden etc. werken samen aan een open samenleving. Er zijn mensen en organisaties, die mensen ondersteunen bij hun deelname aan de samenleving of die diensten aan hen kunnen coördineren.

Bevindingen

Spelen bij Tiuri opent deuren naar anderen en naar de samenleving: naar de medespelers, naar medewerkers en docenten met specifieke beroepen (regie, dans, yoga), naar publiek c.q. medeburgers, naar andere amateur-gezelschappen, naar scholieren en studenten en last but not least de gemeente en de burgemeester. Sommige spelers zijn ook bezig met een eigen weblog, waarin zij verslag doen van hun ervaringen.

De Theaterwerkplaats heeft er hard aan gewerkt om zich een, intussen gewaardeerde, plek te verwerven in Breda en daarbuiten. Daarbij is de blik uitdrukkelijk naar de samenleving gericht: Tiuri wil iets betekenen voor mensen en laten zien dat mensen met of ondanks hun verstandelijke beperking iets bij te dragen hebben. En met succes: sommige acteurs worden intussen herkend op straat.

Tiuri heeft intussen al veel publieksvoorstellingen en workshops (op scholen) op haar naam. Deelname aan de cultuurnacht, waar ook veel nieuw publiek kwam kijken; een gezamenlijke productie met een ander amateur-gezelschap, een ludieke PR-actie bij de nieuwjaarsreceptie van de gemeente, het zijn allemaal voorbeelden van de maatschappelijke gerichtheid en betrokkenheid. Dit najaar gaat Tiuri mee doen aan het eenakterfestival van ATOB, de organisatie van amateurtoneel in Breda.

Er is samenwerking met het Voortgezet Speciaal Onderwijs, in de vorm van drama-activiteiten op school en deelname aan de banenmarkt. Een nieuwe ontwikkeling is dat VMBO leerlingen, in het kader van hun opleiding, een kortdurende cursus binnen de Theaterwerkplaats volgen, in samenwerking met de spelers.

Daarnaast is een groot netwerk opgebouwd: er zijn contacten met mensen en organisaties in de theaterwereld, het culturele veld, met de gemeentes, met zorg, met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. Als goede burens wordt samengewerkt met Podium Bloos en in de avonden wordt de repetitieruimte gebruikt door anderen, zoals andere amateur-gezelschap, djembe-lessen, buikdansen. Landelijk vervult Tiuri een voortrekkersrol in de ontwikkeling van het theater voor/door mensen met een verstandelijke beperking onder meer door de organisatie van het theaterfestival Ongekend Talent. Tiuri werd hiermee ook initiator van een landelijk platform podiumkunsten.

Naast een vaste werkplek in de Theaterwerkplaats, zijn er ook mogelijkheden om aan theater te doen als hobby: op zaterdagmorgen en in de zomercursussen.

Aanbevelingen en aanknopingspunten

Er is veel tot stand gebracht. Om datgene wat bereikt is vast te houden en uit te breiden zijn de volgende aandachtspunten van belang:

Versterking betrokkenheid persoonlijk netwerk

Hoewel veel familieleden tot de trouwe bezoekers behoren, is ook benoemd hoe jammer het is dat familieleden (en anderen uit het persoonlijk netwerk) van sommige spelers niet aanwezig zijn bij de voorstellingen. Ook de aanwezigheid van (persoonlijk) begeleiders uit de woonsituatie wordt gemist. Meer ondersteuning, mogelijk in samenwerking en afstemming met persoonlijk begeleiders, lijkt nodig te zijn om het netwerk actief uit te nodigen en attent te maken op de voorstelling en de rol van hun familielid.

Investeren in het verder uitbouwen van de cultuurfactor

In het meerjarenbeleidplan lezen we dat *“Tiuri de komende jaren nog meer wil investeren in het verder uitbouwen van de cultuurfactor!”*

Het is een thema wat vaak aan de orde is geweest in de evaluatie: meerdere invalshoeken met soms concrete suggesties zijn genoemd:

➤ **Uitbreiden van samenwerking met andere amateur-gezelschappen:**

Er liggen mogelijkheden, al of niet via ATOB, elkaars kwaliteiten meer te benutten. Voorbeelden die genoemd zijn: samen een productie ontwikkelen en gastrollen in elkaars producties, over en weer.

➤ **Vergroten bekendheid bij theaterpubliek:**

In lijn met de doelstelling *“De theaterproducties van theaterwerkplaats Tiuri op een podium laten zien aan een zo breed mogelijk uitgaanspubliek; daarmee werken aan de beeldvorming over mensen met een verstandelijke beperking onder brede lagen van de bevolking”* zou het een goede ontwikkeling zijn aan te sluiten bij de theater-jaarprogrammering in Breda. Met een voorstelling in het Chassé-theater, met deelname aan Blind Date (voorheen nieuwe theatermakers) ontstaan mogelijkheden om het reguliere theaterpubliek te bereiken.

➤ **Uitbreiding van samenwerking met theateropleidingen:**

Onderzocht zou kunnen worden op welke manier de samenwerking met meerdere theateropleidingen tot stand zou kunnen komen, dan wel uitgebreid zou kunnen worden. Bijvoorbeeld door over en weer stagemogelijkheden aan te bieden.

Uitbreiding van aanbod voor alle burgers

In de gesprekken tijdens de evaluatie is gefilosofeerd over het openstellen van Tiuri voor alle inwoners van Breda, bijvoorbeeld door workshops of door buitenschoolse opvang, voor kinderen met en zonder beperking.

De meerwaarde van een verbreding van de doelgroep voor de theateractiviteiten is tweërlei: het draagt bij aan de verbondenheid tussen burgers en kan één van de nieuwe pijlers zijn om het voortbestaan van Tiuri in financiële zin te borgen.

Respect en veiligheid

Standaard: Mensen hebben respect voor elkaar. Mensen werken in een veilige, gezonde en hun vertrouwde omgeving.

Uitkomst/effect: Mensen voelen zich gerespecteerd, hun persoonlijke integriteit is gewaarborgd. Zij werken in een veilige, gezonde en hun vertrouwde omgeving.

Ontwikkelingen nodig in de samenleving:

Er is een positieve beeldvorming met betrekking tot een inclusieve, gemêleerde samenleving.

Er is specifieke deskundigheid en kennis beschikbaar in de omgeving op het gebied van gezondheid, welzijn etc. zodat ieder mens zich optimaal kan ontplooiën.

Bevindingen

In veel gesprekken wordt de goede sfeer geroemd. Tiuri is als een warm bad, een plek met goede energie. Mensen hebben aandacht voor elkaar, er is een streven naar respectvolle omgang, ook wanneer mensen elkaar niet even goed liggen of afwijkende standpunten hebben. Uitgangspunt bij Tiuri is erkenning van de beperking, zonder die voorop te stellen, met een grote gerichtheid op mogelijkheden en kwaliteiten. Op een zorgvuldige manier wil men mensen ondersteunen bij het nemen van barrières.

Spelers voelen zich zeer gewaardeerd door het applaus na een voorstelling, de bloemen, complimenten, de bekendheid als acteur of gezelschap. Ook voor familieleden betekent het veel: zij zijn trots en onder de indruk van de prestatie van hun verwant: "hoe hij daar staat". Onder 'kenners' bestaat waardering voor de producties van Tiuri: geen teksttoneel, wel theater met sterke beelden dat mensen 'raakt'.

In het dagelijkse doen en laten, bij de repetities, komen spelers elkaar tegen en is er soms sprake van irritaties, ruzie en zelfs pesten. Al of niet met ondersteuning van begeleiders probeert men dit onderling te bespreken en er uit te komen.

Uit de gesprekken blijkt dat toneelspelen onder regie een groot beroep doet op de flexibiliteit en creativiteit van spelers en medewerkers. Bij het werken aan een productie worden artistieke en daarmee hoge eisen gesteld. Voor spelers vraagt het soms veel om de aanwijzingen van de regisseur of andere docent/begeleider goed te begrijpen en zonder het geduld te verliezen feedback op eigen spel in ontvangst te nemen.

Voor medewerkers is het soms zoeken is naar toegankelijke taal: het juiste taalgebruik en de juiste toon. Hoe neem je spelers serieus in hun verantwoordelijkheid en professionaliteit, met respect voor de beperking? Hoe kun je ieder op een zorgvuldige en integere manier ondersteunen, gericht op ontwikkeling van talent en persoonlijkheid, zodat hij kan groeien het vak?

Materiele veiligheid:

De ruimtes zijn goedgekeurd door brandweer en er zijn brandoefeningen gedaan.

Aanbevelingen en aanknopingspunten

Beloning

Het is nog niet gebruikelijk dat spelers een vorm van beloning ontvangen na een uitvoering, anders dan de bloemen en het applaus. Belangrijk is na te gaan op welke manier de spelers

(en andere medewerkers in een productie) ook in financieel opzicht gewaardeerd kunnen worden vanwege hun bijdrage.

Veiligheid

Een voortdurend punt van aandacht is de coaching en ondersteuning van mensen, zowel spelers als medewerkers, in een omgeving waar mensen als persoon zo centraal staan en zich kwetsbaar op -moeten- stellen.

Beeldvorming

Een cruciaal punt in de verdere ontwikkeling van Tiuri is beeldvorming. Tiuri heeft zichzelf op de kaart gezet in Breda, als theatergezelschap van mensen met een beperking. Belangrijk is dat vast te houden, de zichtbaarheid te benutten en te werken aan goede beeldvorming, waarbij mensen als individu, met hun mogelijkheden en talenten, centraal staan. De uitdaging is steeds een volgende stap te maken, en het accent te verleggen van een groep mensen met een beperking die toneel speelt naar acteurs of een gezelschap dat mensen middels toneelspel weten te raken, waarbij de (verstandelijke) beperking er niet meer zoveel toe doet. “Word je gewaardeerd als goede acteur of als iemand met een beperking die ook toneel speelt? “Wordt Tiuri gewaardeerd om z’n artistieke producties of als gezelschap van mensen met een verstandelijke beperking?”

Vervoer

Een laatste punt, als het gaat over beeldvorming, is het vervoer van en naar de theaterwerkplaats. Bijna iedereen komt met een busje of taxi en, zo merkt een geïnterviewde op, de busjes of taxi’s geven een sterke associatie met een dagcentrum, zorg en handicap. Het staat als het ware haaks op wat Tiuri beoogt te zijn en te bieden. Het is het onderzoeken waard of er alternatieven zijn, en welke ondersteuning of voorzieningen elk nodig heeft om veilig op het werk te komen.

Persoonlijke ondersteuning

Standaard: Mensen geven hun leven zelf vorm en inhoud en krijgen daarbij passende en geschikte ondersteuning in aansluiting op hun ondersteuningsbehoeftes.

Uitkomst/effect: Mensen hebben ondersteuning (in vorm van begeleiding, verzorging, coaching etc.) bij alle voor hen belangrijke zaken. Zij kunnen hun leven inrichten zoals het hen past. Mensen vinden dat zij een goed leven leiden.

Ontwikkelingen nodig in de samenleving:

Ondersteuning die men nodig heeft om het leven te leiden zoals men dat wil, wordt onafhankelijk vastgesteld en bijgesteld naar gelang de behoeftes van iemand veranderen.

Er zijn onafhankelijke personen/organisaties die de belangen van individuen behartigen, zoals het bieden van persoonlijke ondersteuning voor het zicht krijgen op dan wel het plannen van het eigen (toekomst)plan; het beschikken over specifieke deskundigheden op diverse gebieden; het kunnen coördineren van diensten aan mensen. Ieder kan een beroep doen op deze onafhankelijke vormen van ondersteuning.

Bevindingen

Iedere speler heeft een persoonlijk artistiek plan, waarin beschreven staat wat belangrijk is in zijn ontwikkeling en de persoonlijke ondersteuning. Gebruikelijk is dat het persoonlijk plan periodiek besproken wordt. Aan dat gesprek neemt, naast de speler in kwestie en de zorgmedewerker, ook een familielid of een woonbegeleider deel. Wanneer specifieke deskundigheid gewenst is, kan een beroep gedaan worden op de zorginstelling waar mee samengewerkt wordt. Niet alle plannen zijn momenteel bijgewerkt, door omstandigheden loopt de verslaglegging wat achter. Het huidige model voldoet niet helemaal, men is op zoek naar een ander.

Het is aangenaam om te lezen dat mensen op een positieve manier, met hun kwaliteiten, zijn beschreven. Ook is beschreven aan welke doelen, gerelateerd aan het spel en samenspelen met anderen, gewerkt gaat worden.

Tenslotte in dit hoofdstuk ook iets over de organisatie en samenwerking binnen het team. In alle gesprekken klinkt door dat mensen graag werken binnen Tiuri. De betrokkenheid is groot, de sfeer is goed, mensen voelen zich gewaardeerd en krijgen de kans hun kwaliteiten, soms in verschillende taken, in te zetten.

Tegelijkertijd noemen mensen de volle agenda van de teambespreking en het gegeven dat de zakelijk leider eigenlijk altijd (te) druk is. Bijna iedereen noemt hem als de persoon waar je altijd terecht kunt als je een klankbord zoekt of om wat te filosoferen, ook als je daarvoor formeel bij een andere collega terecht kunt. Als initiatiefnemer heeft hij een groot stempel gedrukt op de theaterwerkplaats, is hij de dragende persoon, met veel kennis, inzicht en visie. Tijdens ons bezoek is een nieuwe verantwoordelijkheidsstructuur afgesproken, met eigen taakgebieden voor iedere medewerker.

Aanbevelingen en aanknopingspunten

Ondersteuning bij zelf vorm en inhoud geven aan het leven

Het persoonlijk plan zou mogelijk aan betekenis en gebruiksgemak winnen wanneer de doelen concreter uitgewerkt worden.

Wat ons als evaluatieteam verder opvalt, is dat de doelen in het plan vooral doelen voor het nu zijn. Er is nog weinig beschreven waar iemand naar toe zou willen werken, wat hij of zij

later wil bereiken. In de gesprekken tijdens de evaluatie bleek dat de ambities van spelers soms veel verder liggen dan het nu: sommige mensen dromen van een toekomstige carrière in de televisie of filmwereld. Vaak wordt er meteen bijgezegd dat natuurlijk niet iedereen een bekende BN'er kan worden.

Belangrijk is na te gaan op welke manier Tiuri, naast de persoonlijke ondersteuning van ieder als acteur binnen Tiuri, kan bijdragen aan de persoonlijke loopbaan van elke speler. Het zou een goede ontwikkeling zijn met ieder te bekijken waar aanknopingspunten liggen in het verlengde van de ambitie, dromen en mogelijkheden. Misschien is er na of naast de opleiding en het werken bij Tiuri ander werk denkbaar, op een plek die aansluit bij de belangstelling van de speler in kwestie.

Persoonlijke ondersteuning in het collectief

Als theaterwerkplaats werkt Tiuri op het snijvlak van het collectieve en het individuele. In de gesprekken komt naar voren dat mensen zich, soms met zorg, afvragen of het gezelschap zo langzamerhand niet te groot wordt. Wanneer teveel spelers samen aan een productie werken, gaat het ten koste van de individuele ondersteuning. Bovendien heb je als acteur steeds minder kans op een zichtbare rol.

Waarborgen in de organisatie

Een ander aandachtspunt is het borgen van dat wat opgebouwd is en daarmee de organisatiestructuur. Het lijkt van belang de nieuwe werkwijze goed te volgen en te evalueren, en zonodig te komen tot aanpassingen.

Tot slot

Wij bedanken alle mensen, zowel degenen die wij tijdens interviews als informeel hebben gesproken, voor hun medewerking en openheid tijdens de gesprekken en de gastvrijheid waarmee wij werden ontvangen. We hopen dat deze evaluatie een bijdrage levert aan verdere ontwikkeling van Theaterwerkplaats Tiuri, en de mensen die Tiuri hebben gemaakt en maken tot wat het is.

Namens het evaluatieteam,
Corry Aarnoutse
Teamleider Perspectief

Bijlage 1:

Theaterwerkplaats Tiuri

Het persoonlijk initiatief voor een theaterwerkplaats voor mensen met een (verstandelijke) beperking in de regio West- en Midden Brabant om een volwaardige werk-, c.q. podiumplaats te bieden ontstond in 2002. Dit paste in de zoektocht van verschillende instellingen en zorgaanbieders om tot nieuwe vormen van dienstverlening te komen en nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan, die aansluiten bij competenties van mensen. Dit voortkomend en aansluitend bij ontwikkelingen naar het bevorderen van volwaardig burgerschap van alle burgers.

Theaterwerkplaats Tiuri wil een onafhankelijke positie verwerven. In 2004 is de beheersstichting Theaterwerkplaats Tiuri opgericht, verantwoordelijk voor het proces van verzelfstandiging en professionalisering van de Theaterwerkplaats.

De missie van theaterwerkplaats Tiuri is:

- a) Het structureel voorzien in werkaanbod, creatieve ontwikkeling en scholing in een theaterwerkplaats voor mensen met een (verstandelijke) beperking, welke bijdraagt aan hun volwaardig burgerschap en integratie.
- b) De theaterwerkplaats aanbieden als een (emancipatorisch) proces, dat start bij de eigen mogelijkheden van mensen met een (verstandelijke) beperking.
- c) Doordat mensen een eigen plek op het podium innemen, geeft dit de samenleving een ander (in)zicht op de bijzondere mogelijkheid een totaal beeld te krijgen van theater-maken.
- d) De werkplaats geeft de deelnemers de mogelijkheid een totaal beeld te krijgen van het theater-maken.
- e) Dit kan zowel door het stimuleren en ontwikkelen van de eigen talenten op het gebied van toneelspelen, als door het aanbieden van de ambachten van het theater, zoals het maken van kleding, decors, maskers en rekvisieten.

Oktober 2003 is Theater Tiuri met enkele mensen van start gegaan, aanvankelijk in een tijdelijke locatie. Met het aanbieden van workshops in een Salon der Kunsten. Vervolgens is in 2004 de dagbesteding gestart. Met het oog op de mogelijkheid van integratie tussen kunst en zorg opteert Theaterwerkplaats Tiuri om binnen het Huis der Kunsten, een concept waarbinnen allerlei vormen van podiumkunsten en cultuur uit Breda in 2005 gehuisvest werd, eigen huisvesting en repetitieruimte realiseren.

(uit Beleidsplan Stichting Theaterwerkplaats Tiuri, 2004-2006, jan. 2005).

In de daarop volgende jaren nam het aantal spelers en betaalde dagdelen geleidelijk toe, als ook het aantal medewerkers. In 2009 heeft Tiuri 21 spelers ontvangen, verdeeld over vijf werkdagen, in Breda en Roosendaal.

Eind 2009 waren er 7 betaalde contractmedewerkers (1 artistiek-/zakelijk leider, 2 dramadocenten, 2 persoonlijk-/artistiek begeleiders, die zich richten op de dagelijkse gang van zaken in de werkplaats, 1 secretaresse ter ondersteuning van het secretariaat en 1 medewerker voor de boekhouding. Daarnaast zijn er 2 oproepkrachten actief, en maakt Tiuri gebruik van freelancers.

Verder ondersteunden 7 verschillende stagiaires de theaterwerkplaats:

- 1 vanuit de MBO Artiest van ROC Midden Brabant Tilburg, (één zelfs een 2e jaar)
- 1 HBO Social Work CMV van Avans Hogeschool Breda als vrijwilliger (zaterdaggroep)
- 1 MBO Sociaal Cultureel Werk van ROC Midden Brabant Tilburg
- 2 MBO Medewerker Maatschappelijke Zorg Vitalis College Breda
- 1 opleiding theaterdocent aan de Amsterdamse Hogeschool v.d. Kunsten,
- 1 opleiding HBO Artiest te Eindhoven

Om verdieping binnen het vak van theatermaker te bevorderen worden externe specialisten ingehuurd.

Het soort en aantal activiteiten dat Theaterplaats Tiuri biedt, heeft zich in de loop van haar bestaan eveneens uitgebreid.

Doelstellingen Tiuri:

als dagbesteding: "Tiuri exploiteert een theaterwerkplaats. Door het trainen van dramavaardigheden aan mensen met een (verstandelijke) beperking wordt hen de mogelijkheid geboden om zich te blijven ontwikkelen binnen een breed maatschappelijk kader."

als producent van theaterproducties: "Het onzichtbare talent van mensen met een (verstandelijke) beperking zichtbaar maken op het podium voor een breed publiek."

als aanbieder van theaterworkshops: "Mensen met een beperking bekend maken met toneelspelen; bij individuele cliënten belangstelling wekken voor de werkplaats als dagbesteding."

als aanbieder van een toneelgroep in de vrije tijd: "Ten behoeve van mensen die zich in hun vrije tijd met toneelspelen bezig willen houden."

als aanbieder van onderwijstrajecten: "Het verzorgen van educatietrajecten binnen het (speciaal) onderwijs en (zorg)instellingen, om belangstelling te wekken, het aanbod van de werkplaats te verbreden, en leerlingen en docenten zicht te geven op het (eigen) onzichtbare talent!"

Overige activiteiten Tiuri: *aanbieder van zomerweken; partner van andere theaterinitiatieven en projecten; partner van andere zorg(verwante) instellingen en overige initiatieven.* (uit: Jaarverslag 2008 Theaterwerkplaats Tiuri).

Perspectief

Perspectief is een kenniscentrum voor inclusie & zeggenschap en wil meewerken aan een goed bestaan voor mensen met een beperking. Dat doen we door evaluaties uit te voeren bij dienstverlenende organisaties. Evaluaties zijn gericht op kwaliteit van bestaan. Perspectief gaat ervan uit dat mensen met een beperking medeburgers zijn die dezelfde behoeften hebben als anderen en over dezelfde voorzieningen en mogelijkheden moeten kunnen beschikken. En dat de ondersteuning die zij krijgen moet aansluiten op hun persoonlijke behoefte, zodat zij hun leven als ieder ander kunnen inrichten op een manier die hen past.

In de evaluaties gaat Perspectief na in hoeverre de ondersteuning aansluit op de behoeftes en wensen van mensen met een beperking en hoe dienstverlenende organisaties hier inhoud aan geven. Tijdens de evaluaties spreekt Perspectief met mensen met een beperking, hun familie/vrienden, de medewerkers/personeel en het management. Ieder wordt gevraagd om *vanuit zijn eigen perspectief* zijn mening te geven. Mening, opvattingen en ervaringen vanuit de verschillende perspectieven beschouwt Perspectief als even waardevol. Alleen *samen* geven zij de benodigde informatie.

Perspectief werkt met teams van mensen met een beperking en verwanten die niet persoonlijk bij de te evalueren dienstverlening zijn betrokken. Mensen met een beperking en hun persoonlijke netwerk (waaronder familie en vrienden) vervullen sleutelposities in alle activiteiten van Perspectief.

De uitgangspunten en principes van Perspectief staan beschreven in vier standaarden:

Zeggenschap: Mensen hebben zeggenschap over hun eigen leven. Ieder kan zich ontwikkelen in een richting die hij wil en door middel van zijn keuzes, voorkeuren en leefstijl uitdrukking geven aan een eigen identiteit. Zeggenschap is uitgangspunt van het beleid.

Inclusie: Mensen zijn gewaardeerde burgers. Zij zijn verbonden met anderen, zoals familie, vrienden, kennissen, collega's. Zij maken deel uit van en dragen op unieke wijze bij aan de samenleving (inclusieve samenleving).

Respect & Veiligheid: Mensen hebben respect voor elkaar. Mensen leven in een veilige, gezonde, vertrouwde omgeving.

Persoonlijke Ondersteuning: Mensen geven hun leven zelf vorm en inhoud en krijgen daarbij passende en geschikte ondersteuning.

De standaarden zijn de basis van de evaluaties. Zij zijn gebaseerd op onderzoeken in binnen- en buitenland en discussies in eigen kring met mensen met beperkingen en hun familie en vrienden. Een uitgebreide lijst met de standaarden en kwaliteitsindicatoren is beschikbaar bij de geëvalueerde dienstverlening. (zie ook www.perspectief.org).